

شهر و مدیریت شهری

شهر چگونه جایی است و چگونه بوجود می آید و شهر نشینی چیست؟

شهر را بطور کلی می توان گفت موجودی است زنده و پویا و متحول در بستر زمان و بر پهنه مکان ، متشکل از اجزای فیزیکی و انسانی با روابط پیچیده بین آنها و متاثر از عوامل و شرایط اقتصادی - اجتماعی - فرهنگی - جغرافیایی - سیاسی و تاریخی .

شهرنشینی را می توان هنر زیستن انسانها در کنار هم نامید ، شهرها در طول تاریخ بوجود آمده اند و پس از رشد و رسیدن به حد اعلای کم کم رو به زوال و نابودی می گذارند و ویران و خراب می شوند ، شهرها معمولاً در یک منطقه مناسب، از جذب مازاد کشاورزی بوجود می آیند و دارای ساختمانها - تاسیسات عظیم می باشد که در آن مشاغل خدماتی و صنعتی بر کشاورزی غالب است.

در شهرها گروهی از انسانها زندگی می کنند که افکار و عقاید، هنرها و ایده های خود را دارند و از طرفی دارای ویژگیها و آرزوها و امیال و عقاید مشترکی نیز هستند ، در شهرها است که تبادل افکار و اطلاعات بوجود می آید و خلیات رشد و نمو نموده و اختراعات و ابداعات انسانی خلق می شود .

شهر سالم را می توان محلی گفت که انسانهای سالم با ایده های گوناگون در محیط زیستی مطلوب در کنار یکدیگر تلاش می کنند تا با کمک مسئولان شهری ، محیطی بهتر و سالمتر و زیباتر برای نیل به اهداف الهی و انسانی خود بوجود آورند . وجود انسانها و تلاش و فعالیت آنان است که به کالبد بیجان شهر ، روحی تازه می بخشد و زندگی را چون خونی در رگهای شهر به جریان می اندازد. شادابی و طراوت - سلامتی و زیبایی و تندرستی و دوام عمر شهر بستگی به کار مداوم و دقیق هر کدام از بنیان های اصلی و اساسی شهر دارد .

روبای رسیدن به زندگی و شهر مطلوب از زمان های قدیم وجود داشته است و به همین دلیل رویای رسیدن به چنین جامعه ای، اندیشمندان و نویسندگان را وا داشته تا به جستجوی آرمانشهر باشند و راههای رسیدن به چنین جامعه ای را کند و کاو کنند. همه و اندیشمندان و فلاسفه در طول تاریخ از شهر آرمانی سخن گفته اند و همه از مدینه فاضله ای سخن می گویند که باید وجود داشته باشند .

شهر مجموعه ایست بهم پیوسته بنام نظام شهری که این نظام از عناصر مختلف و متعددی با ماهیتهای جداگانه شکل گرفته ولی در مجموع دارای رابطه ای پویا و متنوع نسبت به یکدیگر و عناصر داخل نظام شهری می باشند .

شهر خود از عوامل خارجی تاثیر پذیرفته و بر آنها نیز اثر می گذارد . اگر شهر مانند موزه باشد و در آن زمان متوقف شود محکوم به نابودی است و شهر پویا پا برجاست. پویایی شهر لوازم و امکاناتی لازم دارد که از آن جمله برنامه ریزی برای زمان طولانی و فراتر از چهارچوب های محدود و بسته را می توان نام برد. تحول و دگرگونی با حرکت و

استمرار پویایی همراه است و نوآوری و خلاقیت - کشف حقایق تازه و ارائه اندیشه های نو از لوازم عینیت بخشیدن به پویایی است. اولین و ضروری ترین شرط برای رشد و پویایی شهر برنامه ریزی برای آن است و برای برنامه ریزی شهر باید شناخت کاملی از شهر و نظام شهر نشینی و شهرسازی داشت .

شهر و شهر نشینی در ایران

با نگاهی کلی به روند شهرنشینی و شهرسازی در ایران می توان دریافت که شهرها در ایران دارای ویژگیهای تکامل یافته در طی قرون متمادی بوده اند ولی در عرض چند دهه اخیر دچار تحولی بزرگ شده اند . فرهنگ حاکم بر شهرهای ایران باعث ایجاد فضاها و عناصر معماری و شهرسازی طبق نیازهای روزمره مردم گردیده است . بافتهای قدیمی شهرها درون خود شبکه معابر - بازارها ، آب انبارها ، مساجد و کاروانسراها را نهفته داشتند ، ولی از اوایل سالهای ۱۳۰۰ شهرنشینی و شهرسازی ایران با تقلید از الگوی غرب شکل گرفت و این امر باعث گسست بافت قدیمی شهرهای ایران گردید و روابط و اصول شهر نشینی جدید و اصول اقتصادی و اجتماعی حاکم بر جامعه ایران را تغییر داد و این تغییرات به حدی شدید و سریع بود که شهرهای کشور اصول نسبی حاکم بر خود را از دست دادند و اصول تازه علمی برکالبد آنها رشد و توسعه نیافت. بعنوان مثال تهران با جذب تمامی امکانات و سرمایه ها ، پایگاهی برای ارتباط با دنیای خارج و پذیرش الگوهای بیگانه شد و این امر باعث بروز مشکلات عدیده ای گردید مانند تراکم بسیار زیاد جمعیت حاشیه نشین، آلودگی صوتی، هوا، زیست محیطی. از طرفی برای رفع مشکلات نیز برنامه ریزی ارزشی در سطوح ملی - منطقه ای و شهر و محلی نیز داده نشد تا هدایت اصولی شهرها و نظام بخشیدن آنها با رشد و توسعه، ایجاد کننده تغییر و تحول در شهرها بر مبنای طرح های جامع شهری باشد . رشد سرسام آور و ناهماهنگ شهرسازی و شهر نشینی باعث ایجاد شهرهای جدید با جمعیت زیاد و بدون امکانات لازم و خدمات رسانی کافی گردید .

وظایف شهرداریها در روند شهرنشینی

معمولا کاهش آلودگی هوا که از افزایش تعداد خودروها و فعالیت واحدهای صنعتی حاشیه شهرها ناشی می گردد، نیاز به توسعه فضای سبز شهرها و ایجاد تفرجگاه های عمومی که یکی از شیوه های مورد استفاده جهت کاهش آلودگی ها و قطعیت هوای شهرها می باشد، توصیه و اجرا شد. در طول سال میلیاردها ریال از بودجه شهرداریها صرف ایجاد پارکها ، فضای سبز خطی ، درخت کاری معابر ، کمربند سبز ، جنگل کاری اطراف شهرها و گل کاری معابر می گردد . علاوه بر هزینه ایجاد فضاهای مورد اشاره ارقام قابل توجهی نیز صرف نگهداری آنها می گردد.

از دیگر وظایف شهرداریها در گذشته تنظیف معابر ، جمع آوری زباله های شهری بود که با روشی سنتی انجام و در اطراف شهرها و حواشی آن انباشت می گردید که یکی از عوامل مهم شیوع انواع بیماری های واگیر و ازدیاد جوندگان بود . ولی اکنون شهرداریهای بزرگ با صرف هزینه های گزاف اقدام به احداث کمپوست نموده و با ماشین آلات مدرن

به جمع آوری و حمل زباله مشغولند. در جهت بهداشتی نمودن این فرایند اقدامات موثری انجام داده و در اکثر شهرها، مراکز انباشت درون شهری زباله جمع آوری و یا به شکل محصور انجام می گیرد و استفاده از ماشین آلات به جای ابزارهای سنتی سرعت و دقت بسیاری به این فرایند داده است.

شهرها نیاز به ایجاد تاسیسات حفاظتی و ایمنی نیز داشته و دارند از این رو مدیریت شهری با صرف هزینه های کلان تلاش دارند ایمنی شهرها را بالا برده و با خرید ماشین آلات مورد نیاز و استفاده از تکنولوژی مناسب به این روند سرعت بخشند و نهایتاً با تلاش جهت جلوگیری از وارد آمدن خسارت ناشی از آتش سوزی و حریق به حفظ اموال عمومی کمک نمایند. برای این منظور سازمان آتش نشانی از سازمان های تابعه شهرداری موجودیت یافت که عمده تلاش آن اطفاء حریق، نجات بازماندگان از زیر آوار و کمک در دیگر حوادث شهری می باشد.

امروزه با رشد حاشیه نشینی و افزایش جمعیت شهرها معضل متکدیان بخصوص در شهرهای زیارتی باعث زشت شدن چهره خیابانها و چهارراه ها گردیده است. در سالیان گذشته وظیفه جمع آوری متکدیان و نگهداری آن به عهده شهرداری بود ولی اکنون بنظر می رسد سازمان های دیگری مانند تامین اجتماعی و بهزیستی نیز در ایجاد مراکز نگهداری متکدیان نقش داشته باشند.

حاشیه نشینی در شهرهای بزرگ معضلات بسیاری برای شهر بوجود آورده است، مانند بیکاری - شلوغی بیش از حد جمعیت و ناتوان ماندن شهر در ارائه خدمات به ساکنین خود ضمن اینکه افزایش شیب طبقاتی و ایجاد دوگانگی در جامعه شهری از دیگر عواقب حاشیه نشینی در شهرها می باشد.

طی چند دهه اخیر گرایش بیشتری به فعالیت های زیبا سازی شهرها دیده می شود همچنین در شهرداریها طی سالیان گذشته اعتبارات قابل توجهی صرف ایجاد تاسیسات فرهنگی، کتابخانه ها و ورزشگاه ها و مراکز آموزشی گردیده است. در ایران بنظر می رسد که نحوه فعالیت شهرداری تهران در بیشتر شهرها الگو برداری گردیده است و طرحهای شهرداری تهران در سایر شهرها نیز بدون توجه به سایر مسائل دیگر اجرایی شده است. مدیریت شهری اکنون در کشور بدست مردم سپرده شده و شهرهای کشور توسط شورای اسلامی شهر، شهرداران را انتخاب و بوجه هایی را تصویب می نمایند و در ادامه بر حسن اجرای بودجه نیز نظارت می کنند که این از دستاوردهای بسیار ارزشمند می باشد.